

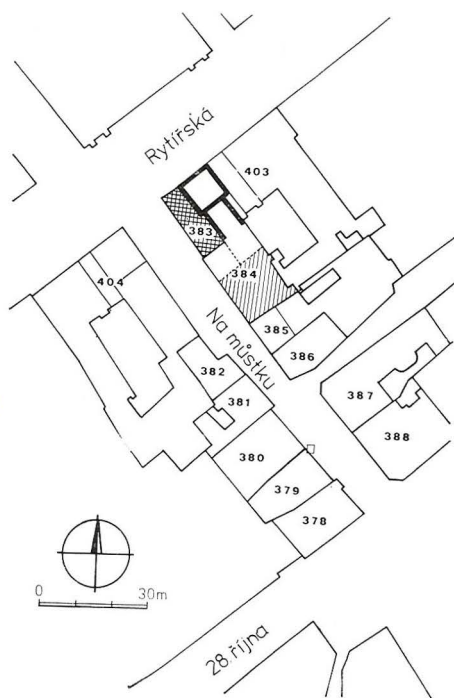
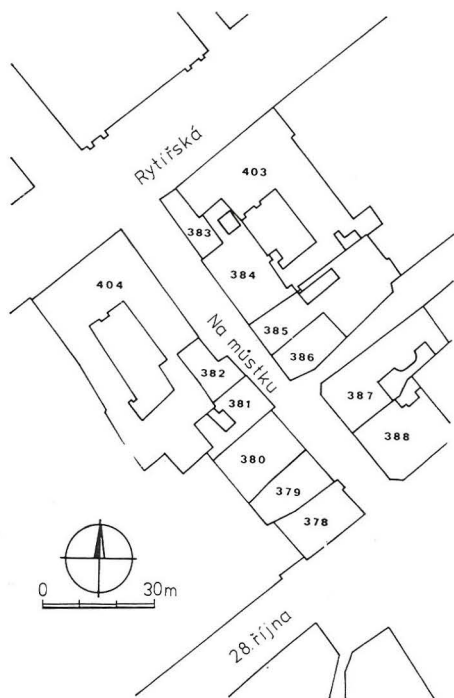
Rekonstrukce ulice Na můstku a výsledky stavebně historického průzkumu přilehlých domů

V roce 1968 se v ateliéru Mústek Státního ústavu pro rekonstrukci památkových měst a objektů započalo s přípravou projektové dokumentace komplexní obnovy ulice Na můstku. Tato známá pražská komunikace, nevelká svým rozsahem, ale důležitá a velmi frekventovaná spojka Starého Města s Václavským náměstím a přilehlými hlavními třídami Nového Města, byla navržena k celkové rekonstrukci poté, když se prokázalo, že původně plánovaná úprava pouze přízemních částí domů je z hlediska celkového stavebně technického stavu všech domů naprosto nevyhovující.

Rekonstrukce byla rozdělena do čtyř etap. V první etapě proběhlo vybudování inženýrských sítí a byl zhotoven nový podklad ulice. V druhé etapě byly rekonstruovány domy na západní straně, ve třetí etapě na východní straně ulice. Třetí etapa skončila v roce 1980. Investorem celé akce byla Výstavba účelových staveb spadající pod generální ředitelství Výstavby hlavního města Prahy. Stavbu prováděl Pražský stavební podnik. Čtvrtá etapa, do níž náležela definitivní úprava a výdlažba ulice Na můstku, byla vzhledem k probíhající výstavbě přístupových komunikací metra a novostavby na místě zbořených čp. 387 a 388 odsunuta na rok 1983, kdy se jí ujal Dopravní podnik hlavního města Prahy, investor dopravních staveb, který celou akci v rámci údržby dokončil v únoru 1983.

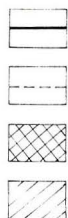
Všechny rekonstruované domy z ulice Na můstku vznikly již ve středověku, nelze se proto divit, že byly značně poškozené a že úroveň bydlení, obchodu a služeb zde umístěných neodpovídala současným požadavkům. U většiny domů bylo proto nezbytně nutno provést hlubší statické a konstrukční zásahy. Všude byly vybudovány nové inženýrské sítě a zhodnocena úroveň sociálního zařízení a vytápění. Úprava vozovky byla řešena tak, aby zmizelo dělení na chodníky a jízdní dráhu, povrch byl scelen dlažbou a upraven výhradně pro pěší provoz. V přízemí domů byly umístěny výlučně obchody a služby obyvatelstvu, ve vyšších podlažích pak kanceláře, dílny, byty a ateliéry.

Přes nutné značné stavební zásahy v jednotlivých domech je třeba hodnotit převážně kladný přístup všech zúčastněných organizací k památkovým hodnotám, které byly jak v exteriéru, tak uvnitř domů v maximální míře zachovány. Památkové zřetely byly sledovány i při volbě nových uživatelů, a to v tom smyslu, aby odkryté nálezy, například středověké prostory s okny a portály nebo malované renesanční a barokní záklopové stropy, byly v interiéru důstojně uplatněny a pokud možno přístupny veřejnosti.

Situace domů při ul. Rytiřské a Na můstku

Rekonstrukce původní situace domů při ul. Rytiřské a Na můstku ve 13. a 14. století

- raně gotická věž čp. 403/I spolu se současným domem, který dnes patří k čp. 384/I – jeho rozsah směrem k jihu v nejstarší fázi výstavby není vzhledem k přestavbám přesně určen
 - dům jižně od věže po přestavbách a přístavbách ve 14. století – ve středověku součást velkého domu čp. 403/I, dnes část domu čp. 384/I
 - dům čp. 383/I přestavěný asi v poslední třetině 14. století, v první fázi výstavby opět součást domu čp. 403/I
 - v druhé polovině 14. století dosud nezastavěná plocha mezi čp. 385/I a jižní částí čp. 403/I
- Při čp. 379/I zakreslen půdorys pilíře staršího gotického mostu, zjištěný při rekonstrukci domu*

Stavebně historický průzkum prováděný zde Pražským střediskem státní památkové péče navázal na průzkum Státního ústavu pro rekonstrukci památkových měst a objektů z roku 1967,¹ který spolu s novými zjištěními se stal podkladem projektové přípravy budoucí rekonstrukce. Některé závažné nálezy stavebně historického průzkumu byly již dříve publikovány, ale pro úplnost si je dovoluji v krátkosti zrekapitulovat.

Na západní straně ulice, při prorážení stěny sklepa čp. 379 pro zavedení kanalizační přípojky, byla při základu stěny jdoucí souběžně s ulicí odkryta svrchní část mohutného kvádrového pilíře o rozměrech 2×2 m, který svíral s ulicí úhel přibližně 45°. Zdivo, v horní části ulámané, sestupovalo hlouběji pod úroveň základové spáry domu. Pilíř byl usazen v písčitéch nánosích, obnažen na výšku 1,70 m a sestupoval, jak bylo zjištěno sondou, ještě asi 2 m do

hloubky. Mohutné kvádry zdiva byly opracovány zubákem a pečlivě vyspárovány. Úprava kvádrů i vazba zdiva prozrazuje vyspělou stavební huť. Z polohy, tvaru i opracování pilíře a konečně i dle novinové zprávy z minulého století bylo konstatováno,² že jde pravděpodobně o pilíř mostu vedeného přes příkop staroměstského opevnění. Datování pilíře podle opracování nutno klást do značného časového rozmezí od konce 13. do konce 14. století. Otázku datování neobjasnily ani dílčí nálezy keramiky ze 14. a 15. století z jeho blízkosti, které byly předány našim pracovníkům bez možnosti určení spolehlivých nálezových okolností. Na

Věž domu čp. 403/I, nárys západní stěny věže a západní stěny domu jižně od věže s nálezy z 13. století. Dům čp. 383/I přistavěn ještě ve středověku

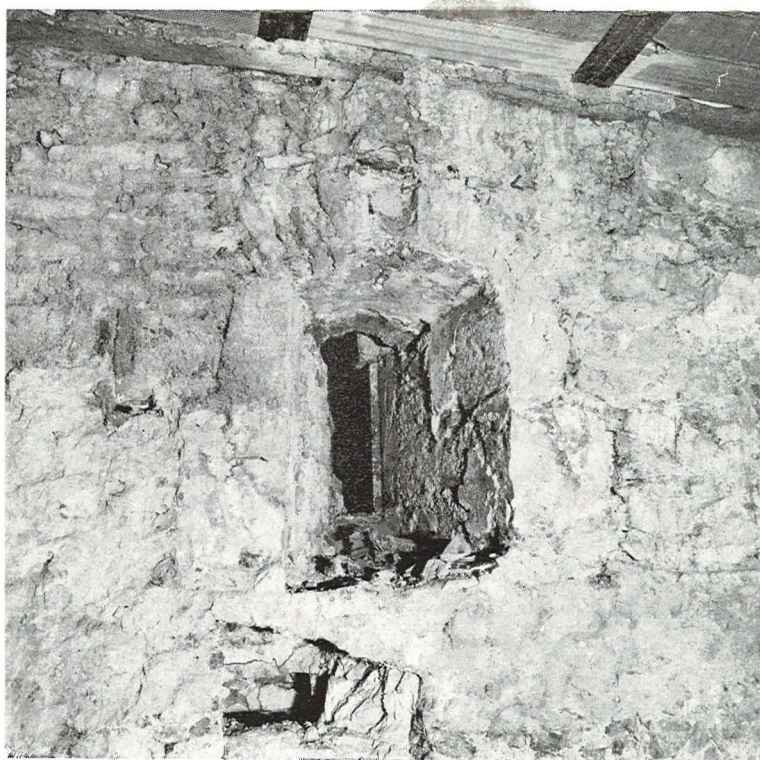
Klenební konzola s náběžnými štitky z přízemí věže čp. 403/I, stav po odkrytí. Zachováno spolu s původními omítkami stěn

základě těchto úvah lze stanovit pouze relativní chronologický vztah pilíře k nálezům mladšího můstku, jehož pilíř s obloukem byl odkryt L. Špačkem při archeologickém dohledu hloubení jámy vestibulu metra stanice Můstek.³ Část opukového můstku byla postavena do již konsolidovaného zásypu hradebního příkopu, v němž zůstal skryt i starší kvádrový pilíř, který nebyl při zakládání mladšího můstku ani půdorysně respektován. Vzhledem k tomu, bereme-li v úvahu navrženou dataci spodního pilíře, i s ohledem na stavební techniku a provedení mladšího opukového můstku lze soudit, že mladší most vznikl nepochybně v 15. století. Pro přesnější datování staršího pilíře nutno vycházet z dalších okolností nálezů, což bude možno provést teprve při novém odkrytí nebo při případném nálezů dalšího pilíře tohoto staršího

mostu. Starší pilíř je zpřístupněn ze sklepů domu čp. 379, které jsou využívány jako klubovní místnosti národního podniku Kancelářské stroje, mladší opukový můstek se stal zajímavou součástí úpravy interiéru vestibulu stanice Můstek.

Na východní straně ulice se stavebně historický průzkum prováděl v domech při známé raně gotické věži domu čp. 403 a dotkl se tak problému v odborné literatuře již několikrát diskutovaného, totiž typu gotického podélného domu spojeného průjezdem s věží. Výsledky průzkumu, i když neúplného (u domu čp. 403 byla rekonstruována jen část objektu), potvrdily názor J. Muka a D. Líbala z roku 1964,⁴ že nejde o jednotný na sebe vázaný architektonický typ, ale o složitý stavební organismus teprve postupně vzniklý. Z průzkumu v domech čp. 403, 384, 383, 385 a 386 lze vyvodit, že rozsáhlé parcely nově založeného Havelského Města byly zastavovány postupně, v průběhu více než sta let. V první etapě, v době založení města, byly zřejmě vystavěny kamenné věže na nárožích parcel a k nim přiléhající jednotrakty. V případě věže čp. 403 byl však raně gotický podélný dům připojen ne podél ulice Rytířské, ale jižně od věže, souběžně se směrováním dnešní ulice Na můstku. Tento postup výstavby bylo možno vysledovat také u sousedního domu čp. 404 (Stará rychta), kde byl na věž napo-

Střílnové okno v přízemí raně gotického domu čp. 384/I, stav po odkrytí

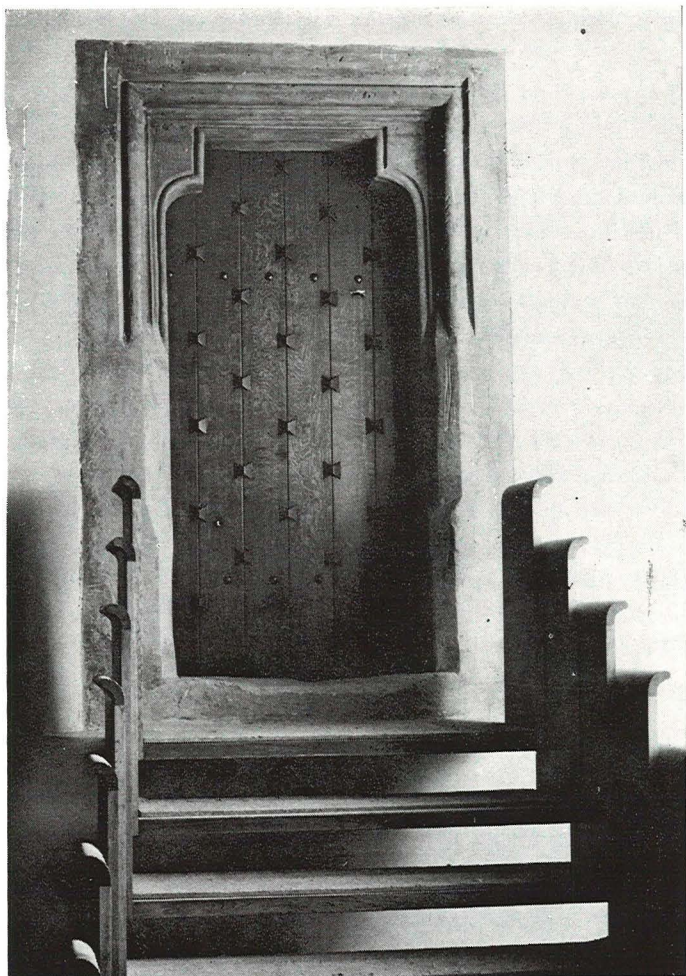

jen raně gotický jednotrakt směrem k jihu. Podélné domy při ulici Rytířské jsou v obou případech zřetelně mladší. Architektonické detaily a opracování střílnových oken v přízemí i pravoúhlých oken se sedátky v 1. patře raně gotického domu jižně od věže čp. 403 jsou naprosto shodné s pojednáním raně gotických dveřních a okenních otvorů věže a nepochybně datují tuto stavbu do doby vzniku věže. Zajímavé je umístění oken střílnového typu v přízemí a oken v 1. patře domu i otvorů věže směrem k dnešní ulici Na můstku. Protože také při sondách v ulici nebyly kromě zlomků dlažeb nalezeny fragmenty nějakého zastavění, domníváme se, že mezi domy čp. 403 a 404 bylo již v době založení Havelského Města volné prostranství nebo komunikace, a to na šířku vzdálenosti jejich nárožních věží, která byla teprve pozdějšími přístavbami zúžena na nynější stav.⁵

Sondami bylo dále zjištěno, že věž i dům byly asi 1 m zapuštěny do terénu, nebyly podsklepeny a zaklenuty byly jak v přízemí, tak v 1. patře. V původním přízemí věže, dnešním sutérénu, byly zachovány zbytky žebrové klenby nasedající na konzoly kalichového typu. Zbytky klenebních žeber jsou také ukryty ve zdivu 1. patra věže. V dalších patrech nebylo dosud možno sondy provádět. Pozůstatky raně gotického klenebního systému byly odhaleny také v 1. patře domu situovaného jižně od věže.⁶

Zevně se starší gotický dům, náležející k věži čp. 403, vydělil po provedených sondách z dnešního domu čp. 384 zřetelnými nárožními, patrnými jak z ulice Na můstku, tak na fasádě do dvora u čp. 403. Tato nároží vymezila v zadní části výše popsany obdélný gotický dům připojený k jižní stěně věže. Nepochybně raně gotická část tohoto domu se zachovala v jeho severní části; v jižní části nebyly nalezeny raně gotické architektonické detaily, což však nevylučuje větší rozsah domu, zejména vzhledem k velkým přestavbám, které zde proběhly ještě ve středověku.

Při ulici Na můstku byla k jižní části západního průčelí zadní budovy napojena stavba věžového charakteru o vnějších rozměrech $7 \times 7 \times 7 \times 6,6$ m, síle zdiva ve sklepe 1,4 m, která lícovala vzhledem k zjištěnému nároží svou jižní stěnou s jižním průčelím zadní budovy. Pod narušenými omítkami se v ose 1. patra do ulice Na můstku objevil fragment kamenného ostění, patrně kruhového okna, dle profilace i opracování ze 14. století. V místnosti, do níž okno náleželo, byly nalezeny v severní stěně zbytky sedile s dvěma lomenými oblouky a středním sloupkem, ve východní stěně, a to v její levé části, obdélný výklenek s osekaným kamenným rámem pravoúhle odstupňovaným a s otvory po zavěšení dvířek či mřížky. Přibližně čtvercová místnost byla zaklenuta vysokou žebrovou klenbou, jejíž odsekaná lomená čela byla odkryta ve zdivu dnešního 2. patra. Pod obloukem v severní stěně bylo čtvercové okno (80×80 cm) v masivním kamenném rámu, jednoduše okoseném, se stopami po osazení mříže. Toto okno směřuje do prostor dnešního čp. 383 a datuje popisovanou věžovou stavbu do doby ante quem domu čp. 383. Věžová stavba, jejíž zařízení v 1. patře svědčí o umístění domácí kaple, zřejmě jako první narušila původní situaci mezi domy čp. 404 a 403. Charakter zdiva, architektonických detailů, a konečně i úroveň jednotlivých podlaží ji zařazují již do 14. století. Její vznik snad krátce předcházela nebo byl současný s velkou přestavbou zadního domu, nápadnou zejména v jeho východní a jižní stěně. Důvodem přestavby byly nepochybně zvýšené nároky majitele na prostor, snad i poškození domu požárem a konečně v neposled-

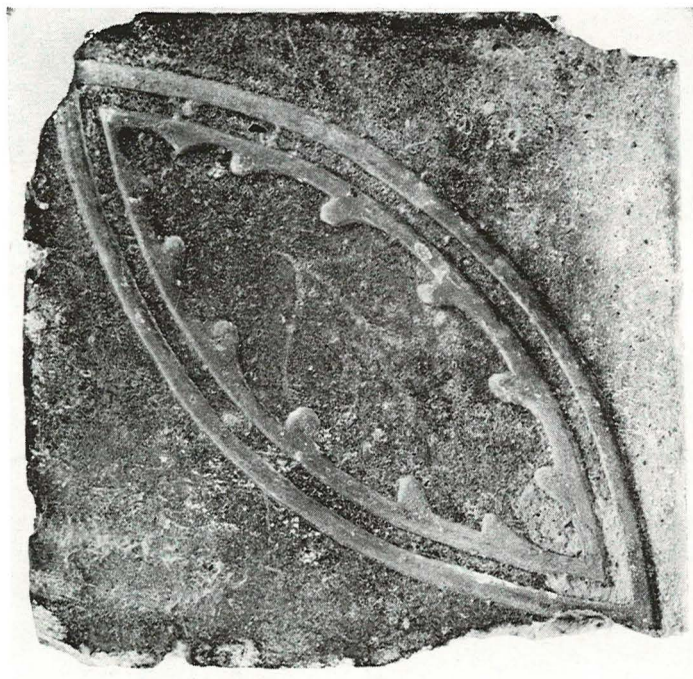
Sedlový portál v severní stěně gotické síně v 1. patře čp. 384/I spojuje síň s věží čp. 403/I

ní řadě i změna slohového cítění. Dům byl opatřen obdélným rozsáhlým sklepem a v přízemí i patře byly vybudovány nové prostory otevřené okny a portály k východu a jihu, tj. do dvora čp. 403 a do dosud nezastavěné prostory k hradbám. V 1. patře byla rozsáhlá síň prosvětlena čtyřmi vysokými ($2,30 \times 1$ m) obdélnými okny s čtyřlístovou kružbou nad křížením směřujícími do dvora čp. 403 a s jedním oknem stejného typu v širokém výklenku směrem k jihu. V zadržce oken, jejichž vnější profilace okoseného pásku a výžlabku odpovídá době před polovinou a kolem poloviny 14. století,⁷ byly nalezeny četné zbytky později rekonstruovaných kružeb⁸ a také několik nepolévaných dlaždic ($18 \times 18 \times 3,7$ cm) černě a červeně zbarvených se stylizovaným dubovým listem s žilkováním, ve vpádlém poli mandorlovitého tvaru lemovaném páskem.⁹ Síň v 1. patře byla spojena s věží čp. 403 sedlovým portálem, přístup-

ným patrně po dřevěném schodišti. Jemná, útlá profilace, dvojité odstupňování vysokého soklu datuje tento portál do konce 14. století. Přízemí gotického domu ze 14. století bylo otevřeno k jihu dvěma obdélnými okny s kružbou obdobného typu jako v 1. patře. Ve východní stěně směrem do dvora čp. 403 byly kromě dvou obdélných oken odkryty tři portály. Jižnější s rovným nadpražím a zaoblenými vnitřními rohy náleží zřetelně do druhé poloviny 14. století; portály podobného typu najdeme v sousedním Karolinu. Severnější portál je lomený s vnější profilací zakrytou zdívkou průjezdu z Rytířské ulice. Stejně jako jižní portál je i severní umístěn na zvýšené gotické úrovni cca 193,34 m n.m., na rozdíl od třetího portálu, odkrytého v nejsevernější části východní stěny. Ten je také lomený, širší, prostě zvnějšku okosený, s nízkým soklem. Tento portál, který sice nese stopy opravy zubákem, leží o 1 m níže na úrovni 192,40 m n.m., což je, jak se ukázalo, úroveň raně gotického terénu v této části Havelského Města, potvrzená nálezy dlažeb v ulici Na můstku, úroveň zalicovaného zdiva věže čp. 403 a konečně i umístěním oken v přízemí raně gotických budov.¹⁰

Posunutí průčelí směrem k jihu a východu souviselo nepochybně s vybudováním věžové stavby při západní stěně domu a se záměrem další přístavby při této stěně, s výstavbou pozdějšího čp. 383. Tato přístavba způsobila jednak změnu průčelí u zadního domu, ale také do

Čp. 384/I – dlaždice nalezená v zedivkách gotické síně. Barva krycí engoby černá, žilkování stylizovaného dubového listu červené

Fragment rozviliny z tzv. Zelené světnice z domu čp. 383/I

dnešní doby uchovala raně gotické okenní otvory v jihozápadní stěně, které byly zazděny a nebyly již narušeny novými. Pouze jižněji položené okno v 1. patře bylo porušeno nově vybudovaným portálem spojujícím gotickou síň s 1. patrem přistavěného domečku. Tento lomený portál s profilací dvojitého hruškovce leží na úrovni gotického 1. patra domu čp. 383. Na stejné úrovni byl přístavek spojen s jižněji položenou věžovou stavbou. Zachoval se fragment dodatečně prolomeného portálu, patrně pravoúhlého, se zbytkem rostlinného dekoru v horní vnitřní části ostění.

Průzkumem tak byla potvrzena zpráva o spojení domů čp. 403, 383, 384 a dalších, jak uvádí V. V. Tomek ve svých Základech starého místopisu pražského.¹¹ Nejstarší zápis o velkém do-

Přízemí severní fasády čp. 385 s rozetou a s jedním z bočních otvorů (oken?)

mě čp. 403 je z roku 1364, kdy byl majitelem domu Mikoláš od věže. Dům čp. 383, již samostatný, je uváděn poprvé v roce 1415, kdy jej od tehdejšího majitele velkého domu Beneše z Dlazenye odkoupila Anna Zawadová. Gotické stavební detaily i původní rozvržení domu byly převážně odstraněny velkou renesanční přestavbou, která spolu se zásahy v době barokní a klasicistní dala domu v podstatě nynější tvářnost. Bylo zjištěno, že gotický dům neměl vlastní východní stěnu, ale že stropní trámy byly zapuštěny do západní stěny starší budovy. Na této stěně, v rozmezí dnešního 1. a 2. patra, byly také odkryty rozsáhlé zlomky gotických nástěnných maleb. Dle provedeného restaurátorského průzkumu Antonína Nováka¹² zde byly nalezeny zbytky dvou vrstev gotických maleb. Nejstarší omítka je exteriérového charakteru s nezřetelnými zbytky freskové malby a náleží patrně staršímu zadnímu domu před přístavbou čp. 383. Na druhé vrstvě omítek byly nalezeny malby, které jsou jak technikou, tak umístěním vysloveně interiérového charakteru. Ve 2. patře, v severní části východní

stěny, byly odkryty fragmenty výmalby „zelené světnice“ v rozsahu $3,5 \times 6$ m, zachované pouze z poloviny původního rozsahu. Horní část malované stěny byla pokryta velkými spirálovitě stočenými rozvilinami zručně malovanými zářivou malachitovou zelení. Spodní část byla ukončena pásem s pravidelným kvadratickým ornamentem, provedeným v tmavší hnědočervené barvě.

Výmalba nárožní místnosti domu čp. 383 replikuje v použitém rostlinném a geometrickém ornamentu typ „zelené světnice“, známý z pozdně gotických úprav našich hradů, například

Severní fasáda čp. 385/I. Jedno z řady gotických obdélníkových oken s čtyřlístovou kružbou v 1. patře, stav po odkrytí

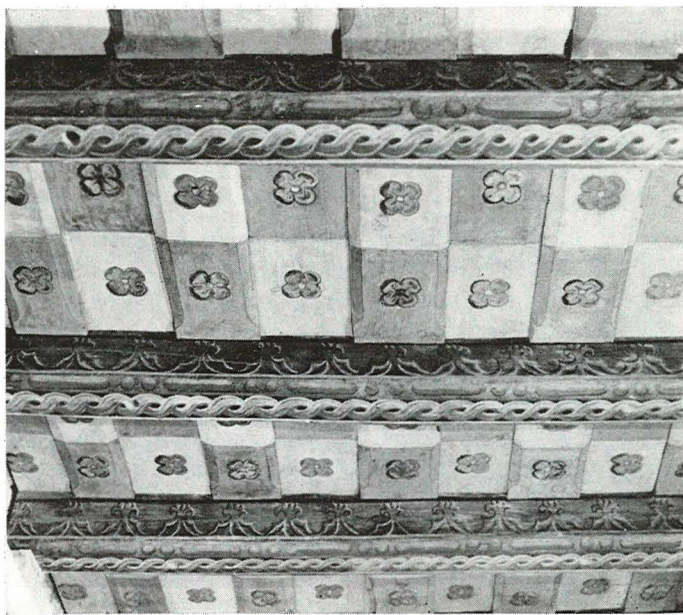
hradu Žirovnice, Blatné, nebo z doby již renesanční z Martinického paláce v Praze. V měšťanských sídlech jsou „zelené světnice“ zjištěny dosud pouze ojediněle.

Přibližně na téže horizontální úrovni, poněkud jižněji, na druhé omítkové vrstvě, byla při stupních schodiště odkryta malba představující obraz města, zaujímající plochu minimálně 11 m², z níž se zachovala pouze asi třetina. Obdobně jako rozviliny „zelené světnice“ zasahoval obraz města ve své horní části mezi lůžka stropních trámů. Část maleb zasahovala za patku klenby schodiště a nebyla ze statických důvodů odkryta; část byla umístěna v sousední prostora udrny a byla pokryta silnou sazovou vrstvou, takže restaurátorské práce zde byly velmi náročné. Malby představují obraz města sevřeného hradbami, s řadovými gotickými domy, kostely, věžicemi a branami, podaný v typickém gotickém schématu. Hypotetický předpoklad, že by mohlo případně jít o zobrazení konkrétního Havelského Města, jak navrhuje Antonín Novák, nelze vyloučit, ale ani jednoznačně prokázat vzhledem k uvedenému schematickému charakteru malby. V každém případě máme před sebou jednu z prvních městských vedut pojatou již nikoliv jako pouhé pozadí větší obrazového celku, ale jako záměrné zobrazení pohledu na město. Zachycuje řadu pozoruhodných architektonických detailů, které patrně našly svůj vzor na soudobých pražských stavbách.

Z nečetného srovnávacího materiálu lze ze staršího období uvést městské kulisy z pozadí některých miniatur z rukopisů Václava IV. a jejich okruhu, proti nimž je ovšem zmíněný obraz realističtější jak v celkové koncepci, tak i v detailu. Na základě těchto rámcových srovnání (celá problematika by vyžadovala samostatnou studii) lze předběžně obraz města z Můstku klást do konce 15. století.

Jak fragmenty „zelené světnice“, tak obraz města byly sejmuty, upevněny na podložku a jejich restaurování bylo v nedávné době ukončeno. Obraz města byl umístěn v Muzeu hl. města Prahy (čp. 1554, Praha 8 – Karlín) a malby „zelené světnice“, byly dekorativně využity ve výstavní síni Pražského střediska státní památkové péče v čp. 222/I. Od vrácení maleb na místo nálezu bylo zatím upuštěno vzhledem k využití domu a poloze fragmentů.

Další součástí velkého domu čp. 403, jak uvádí Tomek, byl dům při hradbách, pozdější čp. 385. Tento dům, novodobě upravený, si zachoval ze středověké stavby pouze obvodové zdivo, které však, podobně jako u zadního domu čp. 384, oplývalo překvapujícími nálezy. V přízemí severní stěny domu čp. 385, ve vzdálenosti asi 6 m od ulice Na můstku, bylo odkryto kruhové okno o průměru 70 cm, vyplněné čtyřlístovou kružbou. Východně od rozety při dnešním terénu byla zjištěna část lomeného otvoru. Hrana otvoru, patrně okna, byla okosena úzkým páskem, dále následoval mělčí výžlabek, za nímž pak byla osazena kružba. Ve výžlabku byly zjištěny stopy jasně červené barvy. Dále byla zjištěna úroveň základu stavby – 192,78 m n.m. a úroveň zalícovaného zdiva – 193,36 m n.m. Tato úroveň odpovídá již zvýšené gotické úrovni ze 14. století zjištěné u dvou mladších portálů ve východní stěně zadního domu čp. 384. Odkrytý fragment lomeného otvoru tvořil nepochybně s rozetou levou část pyramidálně uspořádaného obrazce. Toto schéma, ve středověku oblíbené, se také několikrát opakuje například ve výše popsaném obraze města z domu čp. 383. V místech očekávaného umístění druhého otvoru však bylo pouze zjištěno narušení zdiva z pozdější přestavby. Původní gotický dům zřejmě nezasahoval k dnešní ulici, ale byl posunut poněkud dovnitř

Renesanční malovaný záklopový strop v 1. patře čp. 384/I

bloku, přibližně do vzdálenosti věže čp. 403. V místech očekávaného umístění dalšího otvoru byla totiž starší zeď částečně odbourána a na ní kolměji k ulici přistavěna nová, silnější. O tomto stavebním zásahu svědčí jak změna směru a síly zdiva v přízemí, tak ústupek ve vnitřní lici zdiva, zřetelný i v patrech. Nápadné ztenčení zdiva původního objektu v přízemí (45 cm) nasvědčuje snad vnitřní srubové konstrukci. V patře nad rozetou je síla zdiva již 80 cm. Nad pyramidálním schématem v 1. patře byla zjištěna dvě obdélná vysoká okna, západněji položené se zachovalo fragmentárně, východněji téměř komplexně s čtyřlístovou kružbou nad křížením a vnitřními sedátky. Profilace oken, rozměry i motiv kružby v podstatě odpovídají typům oken ze zadního domu čp. 384. Rozdíly spočívají pouze v deatilech, například zvětšuje se hloubka výžlabku, chybí pravoúhlý zářez pro osazení skel. U oken domu čp. 385 byly okenice, jejichž železné čepy se zachovaly ve vnitřních výklencích.

Na téže úrovni, směrem k východu, bylo informativními sondami odkryto dalších pět oken, která budou podrobněji zkoumána až při rekonstrukci čp. 403, do jehož prostor směřují. Sled oken stejného rozměru a typu se složitými vzory kružeb reprezentuje rozsáhlou gotickou síň v 1. patře, obdobnou výše popsané u zadního domu čp. 384.

V jižní obvodové zdi 1. patra, přibližně naproti oknu se sedátky, byla odkryta asi 123 cm od předpokládané gotické podlahy obdélná nika ($98 \times 48 \times 44$ cm). Výklenek měl profilovaný široký rám, jehož opukové zdivo je dnes zcela rozrušené, a trojúhelný tympanon s kružbou, která se ve fragmentu zachovala na místě.

V téže zdi, ale blíže k ulici, byl ve velmi kvalitním středověkém zdivu odkryt zazděný

otvor, který svým tvarem, ani provedením nekoresponduje s nákladnými a rozměrnými otvory severní stěny. Otvor je 65 cm široký, ukončený mírně lomeným segmentem, se záklenkem z dlouhých lomových kamenů. Uvnitř je opatřen pouze rozetřenou hrubou omítkou a na klenbě jsou stopy po šalování. Síla zdiva je cca 60 cm, výška otvoru nebyla přesně zjištěna, asi 140–150 cm. Směřuje do prostor domu čp. 386, jehož renesanční dispozici nesleduje, neboť byl částečně zazděn její příčkou. Víme, že dle obecných předpokladů probíhala v těchto místech hradební zeď staroměstského opevnění,¹³ jejíž funkce byla zrušena císařským dekretem Karla IV. roku 1367. Teprve po tomto roce, nebo krátce před ním, je tedy možno předpokládat vybudování domů čp. 385 i čp. 386, které byly k hradební zdi přímo přistavěny. Dům čp. 385 proto své hlavní průčelí vyvinul směrem k severu, do dosud nezastavěné plochy před starším domem čp. 403, pozdější zadní části čp. 384. Původní rozsah sousedního domu čp. 386 můžeme posoudit dnes jen v úrovni suterénů. Dnešní podoba domu pochází z renesance, stejně jako jeho vnitřní dispozice.

Uvedený otvor, jehož provedení ani rozměry neodpovídají zařízení domu čp. 385, byl tedy patrně součástí hradebního systému ze 13. století, snad vchod nebo okno na dřevěné podsebití při vrcholu hradební zdi nebo podobný fortifikační prvek. V době vzniku čp. 385 musel být otvor zazděn; tehdy již dům přestal hrát svou roli a bylo možno zasáhnout do jeho fortifikační funkce.

Z domu čp. 385 pochází také trám s malovanou výzdobou, který byl nalezen při stavebních úpravách podlahy 1. patra v zadní části domu. Trám je z borového dřeva ze dvou stran profilovaný, profilace sbíhá vějířovitě do nízkého soklu. Dobře zachovaná rostlinná dekorativní malba byla dle posudku restaurátora v minulosti již opravována.¹⁴ V barevnosti dominuje červená, zelená a černá, kterými jsou stínovaně vybarveny části profilace. Výskyt perlovce datuje tuto polychromii nejdříve do počátku 16. století, přičemž může být druhotná vůči vlastnímu architektonickému prvku. Vzhledem k tomu, že trám nenese stopy zapuštění do zdiva i vzhledem k svému utváření, sloužil patrně jako součást větší interiérové výzdoby, podobně jako zachované starší obložení stěn a dveří světnice Karla IV. na Karlštejně.

Za nejmladší středověkou zástavbu tohoto bloku považujeme jižní část dnešního čp. 384, vyplňující prostor mezi domem čp. 385 a starší severnější částí domu čp. 384. V dnešní podobě se jeví jako dva domy se středověkými sklepy, z nichž severnější navázal na věžovou stavbu při ulici a byl později opatřen barokním vstupem a barokní, v klasicismu upravenou fasádou. Nižší jižnější dům má samostatný vstup, původně i schodiště a fasádu. Toto dnešní dělení odpovídá asi i postupnému narůstání zástavby, kdy jako poslední byla zastavěna proluka před domem čp. 385 nižším jižním domem. V 2. polovině 14. století je možno ještě vyloučit zástavbu mezi starším domem čp. 384 a čp. 385 vzhledem k směřování jejich fasád. Teprve v 15. století po letech 1415–1417, kdy za Beneše Domažlického došlo k odpojení domů čp. 383, 384, 385 a 386 buď prodejem nebo nájmem,¹⁵ možno předpokládat další rozšiřování zástavby, které bylo dokončeno patrně až v pozdním středověku. Dům čp. 386 je v pramelech uveden ještě k roku 1429, kde je mimo jiné lokalizován „na rohu za domem Jiřího Domažlického (čp. 385 – v té době byl dům v pronájmu Ondřeje Stacha), proti domu Petra Kováře (čp. 387), v ulici při bráně, kterou se chodí na Koňský trh“. Tato zpráva spolu s loka-

Malovaný záklopový strop ze 17. století v 1. patře čp. 386/I

lizací protějščího čp. 381 z roku 1430¹⁶ mimo jiné svědčí o existenci ulice a brány, spojující v těchto místech Staré Město s Novým.

Stavebně historický průzkum prováděný u příležitosti celkové rekonstrukce ulice Na můstku umožnil zpřesnit naše dosavadní znalosti stavební historie domů, které patřily k jádru Havelského Města. Na jejich dalším stavebním vývoji jsme mohli zároveň sledovat bouřlivý vývoj měšťanské architektury 2. poloviny 14. století i zánik funkce hradeb Starého Města po založení Nového Města Karlem IV. v roce 1348, jak se projevilo na narůstání velkého domu čp. 403. Průzkum odhalil konečně i neobyčejně výtvarně a architektonicky náročné řešení fasád i interiérů těchto domů jak ve 13., tak ve 14. století.

POZNÁMKY

¹ Pasportizace domů v Praze. Vypracoval Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů v Praze. Uloženo podle popisných čísel v Pražském středisku státní památkové péče a ochrany přírody a v archivu Útvaru hlavního architekta města Prahy

² Vodičková, J.: Gotický pilíř Na můstku, Památková péče 72, č. 4, Praha 1972

³ Špaček, L.: Nové nálezy při stavbě metra Na můstku, s. 381–386; Píša, V.: Nové poznatky o opevnění Starého Města pražského, s. 217–227, *Archeologia historica* 3, Brno 1978

⁴ Líbal, D. – Muk, J. ml. – Pavlík, M.: Raně gotické Havelské město, *Pražský sborník historický* 1966, s. 44–55

⁵ viz též: Lorenc, V.: Nové Město pražské, Praha 1973, s. 65, 68

⁶ viz: Vodičková, J.: Raně gotický dům čp. 403 v Rytířské ulici, *Památky a příroda* 7, Praha 1983, s. 398–401

⁷ Mencl, V.: Vývoj okna v architektuře českého středověku, *Zprávy památkové péče*, roč. XX, Praha 1960

⁸ Rekonstrukci kružbových oken provedl PhDr. Jan Vojta, jemuž děkuji za pomoc a spolupráci.

⁹ Podobné typy dlaždic uvádí v práci: Hejdomá, D. – Nechvátal, B.: Raně středověké dlaždice v Čechách, *Památky archeologické LXI* 1970, Praha, s. 423–424

Naši dlaždicí odpovídá typ 110, 126, 125: „V diagonále od rohu do rohu mandorlové pole, vyplněné listem různého typu, nejčastěji dubovým. Ve volných rozích čtvrtiny rozet a jiné ozdůbky“. Jediná dlaždice s nezdobnými rohy pochází z hradu Okoře (typ 125), od níž se naše dlaždice nepatrně liší velikostí a počtem zářezů dubového listu. O značné oblibě tohoto typu dlaždic v měšťanských domech svědčí dle Hejdomá a Nechvátala nálezy na různých místech v Praze, ale také na Ostrově u Davle a na Okoři. Delší časové rozpětí tohoto schématu. Písecké dlaždice – konec 13. století, Ostrovská lokalita – zánik 1420

¹⁰ Protože se v průběhu let vyskytla potřeba opět tento portál využít, byla zazdívka převážně odstraněna a portál byl přizdíváním zmenšen asi o třetinu. Tehdy byl také pod starším kamenným vybudován i nový záklenek vnitřního výklenku. Tato úprava byla provedena v roce 1650, jak ukazuje datum na přizdívce. Snad tehdy šlo o vstup do chodbičky vedoucí k věži, protože v blízkosti byl nalezen dodatečně vybudovaný vchod do suterénu věže.

¹¹ Tomek, V. V.: Základy starého místopisu Pražského I, s. 130, Praha 1865

¹² Novák, A.: Gotické malby v pražském měšťanském domě, *Památky a příroda* 6, Praha 1976

¹³ Lorenc, V.: Nové Město pražské..., s. 64

¹⁴ Restaurátorská zpráva V. Halounové z roku 1979 uložená v archivu Českého fondu výtvarných umění

¹⁵ Tomek, V. V.: Základy..., s. 130

V roce 1415 byl odkoupen od velkého domu čp. 403 za 45 kop pozdější čp. 383 a od tohoto roku je označován v pramenech citovaných Tomkem jako rohový proti Staré rychti. Do té doby byl takto označován čp. 403, což ovšem nevylučuje současnou existenci přístavku (pozdějšího čp. 383), vzhledem k tomu, že tehdy šlo o dům pod jedním majitelem a jednotlivé přístavby nebyly ve zprávách výslovně uváděny. Viz Lorenc, V.: Nové Město pražské..., s. 168

¹⁶ Tomek, V. V.: Základy..., s. 130, čp. 381 je lokalizován roku 1430 „post turrium iudicis penes portam, qua ingreditur ad forum equorum i dextra manu“ (za věží soudce při bráně, kterou se chodí na Koňský trh, po pravé straně).